

Roskilde Universitet

Neurodivergente studerende og RUC

Hvordan opleves mødet mellem universitet og neurodivergente
studerende?

Cecilia Baunsgaard
Sommer 2023

Abstract

This project examines the experiences of neurodivergent students at Roskilde University, particularly how the encounter between the student and the university is experienced. In addition to this, the project also explores how Roskilde University offers support to neurodivergent students. The principles of the neurodiversity paradigm, intersectional theory as well as Neuroqueer Theory make up the theoretical framework. Two qualitative interviews are conducted and analyzed within this framework. The project concludes that a lack of visibility of neurodiversity and options for support influence the students' experiences at the university, which can lead to feelings of inadequacy, self-doubt and not fitting within the normative expectations of what it means to be a university student. The areas where the students have felt most included and free to embrace the neurodivergent parts of themselves lie within the social environment, not the institution. The interviews also indicate an ongoing negotiation of the concepts of disability and ADHD within the students' reflections. Finally, the project discusses the ways in which Roskilde University can learn from these experiences and reflections to enhance future inclusion of minority students and encourage the creative potentials of diversity.

Indhold

Indledning og problemfelt	3
Motivation og positionalitet	5
Metodiske overvejelser.....	5
Præsentation af empiri.....	6
Analysetilgang	6
Formidlingsprodukt	7
Teori.....	8
Intersektionalitet	8
Neurodiversitet, neurodivergens og paradigmeskift	9
Neuroqueer Theory.....	10
Analyse	12
Jeg er altså ikke bare doven.....	12
Delkonklusion	13
Hvem gør inklusionsarbejdet på RUC?	14
Delkonklusion	16
ADHD og handicap.....	16
Delkonklusion	17
Diskussion.....	18
Konklusion.....	19
Litteraturliste	20
Bilag.....	21

Indledning og problemfelt

Psykiatriske diagnoser som autisme og ADHD har historisk været baseret på drenge og mænds adfærd, men nu bliver flere piger og kvinder diagnosticeret en nogensinde før (Zeldovich, 2021). Denne udvikling har været med til at skabe større fokus på kønnede aspekter af psykiatri, forskning og diagnosticering og har været med til at cementere nye forskningsdiscipliner, som tilgår disse emner kritisk og med særligt blik for hidtil oversete perspektiver. Nogle eksempler herpå er Critical Disability Studies, Critical Autism Studies og Neurodiversity Studies (se eksempelvis Arnold, 2020; Seidel, 2020; Garland-Thompson, 2018). Disse kritiske discipliner understreger et stort behov for mere nuanceret, kritisk forskning i psykiatriske diagnoser med udgangspunkt i levede erfaringer – en tilgang som afviger fra den konventionelle patologiske, medicinske tilgang. Et centralt begreb i denne forbindelse er *neurodiversitet*, som også lægger navn til én af de førnævnte discipliner. *Neurodiversitet* er et radikalt anderledes perspektiv på mennesker og psykiatriske diagnoser, som blandt andet opererer med *neurodivergens* i stedet for 'lidelse' eller 'forstyrrelse'. Neurodivergens henviser til personer, hvis neurokognitive funktioner afviger fra den dominerende norm (Walker, 2021; se meget mere om dette i teori-afsnit). Disse forskningsdiscipliner er altså i høj grad under udvikling, og den eksisterende viden om neurodiversitet er stadig mangelfuld. Særligt perspektiver fra racialiserede og minoriserede personer er underbelyste og nødvendige at sætte på den forskningsmæssige dagsorden.

I dette projekt rettes fokus på en afgrænset gruppe neurodivergente mennesker: nemlig studerende. Et stigende antal neurodivergente personer tager længere videregående uddannelser (Clouder et.al, 2020), men dette afspejles ikke proportionelt i forskningen. Inden for engelsksproget forskning er der et begyndende fokus på denne gruppe, men det er langt fra tilstrækkeligt, og den dansksprogede forsknings fokus herpå er marginal. Derfor vil projektet undersøge, hvordan neurodivergente studerende oplever mødet med en universitetsinstitution. Til at få indblik i den eksisterende viden herom, vil jeg præsentere resultaterne fra to artikler, som gennemgår eksisterende forskning inden for dette felt (Clouder et.al, 2020; Sedgwick, 2018). Begge artikler arbejder udelukkende med engelsksproget forskning primært fra USA og England, men neurodivergente universitetsstuderende er ikke begrænset hertil. Derfor tillader jeg mig igen at understrege, at der er behov for langt mere forskning i og vidensproduktion herom – også i en dansk kontekst.

For neurodivergente studerende er angst, både personligt, socialt og akademisk, et gennemgående problem, og mange studerende går rundt med en følelse af at være anderledes (Clouder et.al, 2020: 19). For mennesker med en ADHD-diagnose er udfordringer og konflikter med normer ofte et

problem i mødet med en institution (Nielsen, 2021: 55), og personer med ADHD er mindre tilbøjelige til at tage længerevarende uddannelser såvel som at gennemføre en sådan og klare sig godt (Sedgwick, 2018).

Et generelt problem er, at personalet ved universiteterne ikke har tilstrækkelig viden om neurodivergente studerendes udfordringer, eller hvordan de kan støttes. Derudover er det en barriere, at de studerende selv skal 'afsløre' deres vanskeligheder eller diagnose for at kunne få hjælp, da dette kan være skamfuldt. Derfor er det vigtigt, at uddannelsesinstitutionerne skaber en tryghed, som opmuntrer til dette, og at den hjælp og støtte, der tilbydes, gøres synlig (Clouder et.al, 2020: 20; Sedgwick, 2018: 231; Nielsen, 2021: 56). Clouder et.al fremhæver, at de studerende bør ses som individer med unikke behov, og peger derfor på Universal Design for Learning som strategi til at imødegå dette (Clouder et.al, 2020: 21). Generelt er konsensus dog, at der stadig er et stort behov for mere forskning inden for disse felter. Derfor vil indeværende projekt undersøge, hvordan neurodivergente studerende i Danmark erfarer sig selv og mødet med et universitet. Desuden søger projektet at bidrage til den stigende interesse for neurodivergente stemmer ved at centrere neurodivergente studerende og lade deres levede erfaringer styre undersøgelsen. Foruden indeværende projektrapport udarbejdes et formidlingsprodukt i form af en serie plakater, som er informeret af centrale pointer fra analysen.

Projektet arbejder ud fra følgende problemformulering:

Hvordan opleves mødet mellem neurodivergente studerende og et universitet? Hvordan støtter universitetet dem?

Motivation og positionalitet

Idéen bag projektet er i høj grad udsprunget af mine egne erfaringer som neurodivergent studerende. Mine oplevelser som studerende ved RUC og modtager af Special Pædagogisk Støtte har vækket undren og interesse. Jeg har været meget opsøgende både for at få hjælp fra institutionen men også for at få kendskab til andre neurodivergente studerende at kunne sparre med og lære af, og det har været en lang og sej kamp, som stadig fortsætter. Dog peger mine erfaringer på, at der mangler viden om både neurodivergens samt RUCs støttetilbud blandt både studerende og personale, og derfor synes det yderst relevant at undersøge. Projektets interesse er dermed også en personlig interesse, hvilket har været motivationen for at gennemføre undersøgelsen.

Da jeg selv er neurodivergent og studerende er disse identitetskategorier mig nære, og jeg har dermed viden om feltet på forhånd og en særlig opmærksomhed i kraft heraf. Dog er andre identitetskategorier mere fjerne for mig, hvilket kan medføre, at der er aspekter, jeg ikke bemærker. Jeg er eksempelvis hvid, dansk statsborger og kvinde, hvilket kan have indflydelse på, hvad jeg bemærker eller overser.

Metodiske overvejelser

I dette afsnit vil jeg præsentere projektets metodiske tilgang og dertilhørende refleksioner. Inspireret af nyere, kritisk forskning i handicap og neurodiversitet, søger projektet at centrere neurodivergente menneskers stemmer ved at inddrage deres levede erfaringer. Som tidligere beskrevet, har forskning inden for disse felter været forankret i et patologisk paradigme og primært fokuseret på hvide drenge og mænd. Derfor fremstår et gabende hul i forskningen og et behov for at synliggøre perspektiver og erfaringer fra andre grupper for at skabe en mere nuanceret viden herom. Projektets empiri begrænser sig til to interviews, hvorfor det ikke har til formål at drage absolutte konklusioner.

Interviewet som metodisk tilgang er valgt for at "få adgang til at høre om [menneskers] oplevelser af forskellige fænomener i deres livsverden" (Brinkmann & Kvale, 2015: 31). Desuden benyttes interview, i dette projekt, deskriptivt undersøgende med formål om at lade informanterne beskrive refleksioner om og erfaringer som neurodivergente studerende med egne ord. Eftersom projektet er interesseret i at undersøge temaer relateret til både neurodiversitet, diagnosticering og livet som universitetsstuderende, resulterede dette i, at interviewspørgsmålene placeredes inden for tre temaer; henholdsvis *processen frem til diagnosticering*, *efter diagnosticering* og *studie* (Bilag 1). Inden for det første tema var fokus på, hvad der ledte informanterne til at opsøge en diagnose, og

hvordan de oplevede udredningsprocessen. Inden for det andet tema drejede det sig særligt om identitet, mens det tredje og sidste tema omhandlede informanternes erfaringer som universitetsstuderende.

Præsentation af empiri

Projektets informanter er to universitetsstuderende, som begge har studeret ved RUC. De har studeret henholdsvis den dansksprogede og den internationale humanistiske bachelor med Kulturmødestudier. De er begge 26 år og har en ADHD-diagnose, som de har modtaget som voksne. Dermed har både kendskab til termer og perspektiver inden for neurodiversitet, og de har en særlig opmærksomhed på strukturelle og sociale magtforhold, hvilket influerer deres refleksioner. Desuden er begge informanter, ligesom jeg selv, hvide, danske statsborgere, hvorfor racialiseringsperspektiver ikke bliver synlige i empirien. Herudover er det relevant at fremhæve, at jeg har en personlig relation til informanterne i form af venskab og studie. Dog ser jeg dette som en fordel i forbindelse med netop dette emne, som kan være sårbart at tale om, men neurodiversitet og ADHD er fælles for os og noget, som vi ofte har haft samtaler om forud for projektet. Dette har været med til at skabe et trygt rum i interviewsituationen. Desuden har jeg tydeliggjort, at de vil være anonymiserede i opgaven, og derfor benyttes pseudonymerne Mikkel og Karoline.

Interviewet med Mikkel (Bilag 2) foregik online via Zoom efter informantens ønske, mens Karoline ønskede et fysisk møde (Bilag 3). Det har været vigtigt for mig at imødegå informanternes behov og ønsker af respekt for deres tid og refleksioner og for at tilgå interviews med en rummelighed og fleksibilitet i neurodiversitetsparadigmets ånd. Derfor har jeg også tjekket ind med informanterne undervejs i interviewet for at give rum til eventuelle behov for pauser og efterfølgende for at få indblik i deres oplevelse af interviewet.

Analysetilgang

Efter at have transskriberet de to interviews lagde jeg ud med at læse dem grundigt igennem for at blive opmærksom på, hvilke temaer der fremstod centrale i empirien og for informanterne. Dette førte til en farvekodning efter tre temaer:

1. *Det patologiske og neurodiversitetsparadigmet: hvordan beskrives ADHD?*
2. *Norm og afvigelse*
3. *Strukturer og institution*

Som følge af denne kodning noterede jeg centrale citater og pointer, hvilket resulterede i, at tre overskrifter tog form. Disse baserer sig både på empiriens temaer såvel som den teoretiske ramme. De tre overskrifter er som følger, og det er dem, analysen følger:

1. Jeg er altså ikke bare doven
2. Hvem gør inklusionsarbejdet på RUC?
3. ADHD og handicap

Formidlingsprodukt

Dette projekt har, som tidligere nævnt, et element af formidling, og derfor akkompagneres rapporten af en serie af plakater til ophæng på RUC (Bilag 4). Valget af dette formidlingsprodukt er taget på baggrund af analysens resultater. Særligt et behov for synliggørelse af neurodiversitet og RUC støttetilbud til neurodivergente studerende fremstod helt centralt i empirien. Derfor er formålet med plakaterne blandt andet at både synliggøre, at neurodivergente studerende findes på RUC, og at man altså ikke er alene om sine udfordringer, hvis man selv er neurodivergent studerende, men også at synliggøre hvilke støttetilbud, RUC har, og hvordan man kan få adgang til disse. Dermed er plakaterne primært rettet mod nuværende studerende, men de kan også have en prospektiv funktion ved at være med til at skabe den synlighed, projektets informanter efterspørger. Desuden produceres både en dansk- og engelsksproget udgave for at inkludere så mange studerende som muligt.

Teori

Den teoretiske ramme for projektet består hovedsageligt af *Neuroqueer Heresies: Notes on the Neurodiversity Paradigm, Autistic Empowerment, and Postnormal Possibilities* (Walker, 2021) samt *Charting Relations between Intersectionality Theory and the Neurodiversity Paradigm* (Strand, 2017). I indeværende afsnit vil jeg redegøre for hovedpointer fra disse. Indledningsvis vil jeg redegøre for Strands udlægning af intersektionel teori, hvorefter jeg vil præsentere Walkers definition og beskrivelse af *neurodiversitetsparadigmet, det patologiske paradigme* samt begreberne *neurodiversitet* og *neurodivergens*. Herefter vil jeg vende tilbage til Strand, som fremhæver, hvordan intersektionalitet og neurodiversitetsparadigmet spiller sammen og kan udfordre hinanden. Afslutningsvis vil jeg redegøre for Walkers *Neuroqueer Theory*.

Intersektionalitet

Intersektionalitet handler i grove træk om, at en person kan være undertrykt på flere identiteter samtidig. Sorte, feministiske aktivister og forskere har været centrale i udviklingen af det intersektionelle perspektiv ved at fremhæve dobbeltmarginalisering på både race og køn, og hvordan forskellige identiteter og former for undertrykkelse spiller sammen (Strand, 2017: 2). Med henvisning til Deborah King, fremhæver Strand den centrale pointe, at undertrykkelsesformer ikke er i tillæg til hinanden men derimod intersektionelle: *In other words, each form of oppression is intensified by the other, transforming the discrete experiences, as well as the cumulative experience, of an individual or group.* (Strand, 2017: 3)

Nutidens intersektionelle forskning situerer identiteter geografisk, historisk og sociokulturelt og har opmærksomhed på, at identitetskategorier indeholder variationer og påvirkes af kulturelle kontekster (Strand, 2018: 3). Strand citerer Wendy Smooth for at understrege, at magt og ulighed er centrale for intersektionalitet og dennes politiske potentialer (Strand, 2017: 4). Intersektionalitet kan bruges til at analysere både mikro- og makroniveau og søger at synliggøre undertrykkelsessystemer, hvordan de er med til at organisere samfund, opretholde magtforhold og sociale hierarkier samt at muliggøre teoretisering af individuelle erfaringer (Ibid.). Hertil fremhæver Strand, at identitetskategorier som handicap (disability/ability) er underbelyste og med fordel kan undersøges gennem et intersektionelt perspektiv, da dette giver mulighed for at analysere ”multiple differences” (Ibid.).

Neurodiversitet, neurodivergens og paradigmeskift

Historisk er neurokognitive diagnoser blevet opfattet og behandlet ud fra en medicinsk forståelsesramme, som det også fremgår af tidligere afsnit. Denne forståelsesramme betegnes, af Walker, som *det patologiske paradigme* (Walker, 2021: 12). Det er dette paradigme, som traditionelt har præget forståelsen af førnævnte diagnoser og stadig dominerer strukturelt såvel som diskursivt. Inden for dette paradigme benyttes medicinske termer som eksempelvis 'forstyrrelse', 'fejl' eller 'lidelse'. Ifølge Walker, er det patologiske paradigme forankret i to grundlæggende forestillinger: der findes én normal måde, hvorpå menneskers hjerner fungerer, og hvis man afviger fra denne, er der noget galt (Walker, 2021: 18). Dette kommer blandt andet til udtryk i psykiatrien, hvor diagnosticering foretages på baggrund af afvigelser fra normen under betegnelsen af 'symptomer', og hvor disse neurokognitive afvigelser kategoriseres som eksempelvis 'Autisme Spektrum Forstyrrelse' eller 'ADHD', som står for 'attention deficit hyperactivity disorder' – direkte oversat 'opmærksomhedsmangel og hyperaktivitetssygdom'. I modsætning hertil præsenterer Walker *neurodiversitetsparadigmet*, som har grundantagelsen, at menneskers hjerner og kognitive funktioner naturligt er mangfoldige og varierende. Dette paradigme afviser enhver forestilling om en 'normal' måde for menneskers hjerner at fungere på. Helt konkret beskriver Walker neurodiversitet som "the diversity among minds" i lighed med diversitet af etnicitet, køn og kultur (Walker, 2021: 19). Inden for dette paradigme benyttes termerne *neurotypisk* og *neurodivergent*, som henviser til henholdsvis normen for neurokognitive funktioner og afvigelser herfra (Walker, 2021: 48).

En anden fundamental antagelse inden for neurodiversitetsparadigmet er:

The social dynamics that manifest in regard to neurodiversity are similar to the social dynamics that manifest in regard to other forms of human diversity (...) These dynamics include the dynamics of social power relations – the dynamics of social inequality, privilege, and oppression – as well as the dynamics by which diversity, when embraced, acts as a source of creative potential within a group or society.
(Walker, 2021: 19).

Her bliver lighederne mellem neurodiversitetsparadigmet og intersektionalitet tydelige, eftersom begge koncepter har en opmærksomhed på sociale og strukturelle magtforhold samt undertrykkelse og privilegering af forskellige identitetsgrupper. Desuden sætter Walker her fokus på potentialer ved at forholde sig til diversitet som noget positivt, forskellighed som en ressource. Strand fremhæver, at intersektionelle forskere og aktivister med fordel kan se på bevægelser for neurodiversitet og neurodivergentes rettigheder, hvor både ligheder og forskelle mellem

identitetskategorier anerkendes og den fælles undertrykkelse alligevel træder i forgrunden. Som eksempel herpå henviser Strand til bevægelser for autisters rettigheder som et sted, hvor både forskelle og fællesskab eksisterer og styrker den fælles kamp: *These relationships recognize the variations inherent within neurodivergence and maintain strong ties because of this recognition, not in spite of it* (Strand, 2017: 8). Dette beskrives som en strategisk brug af essentialisme, som kan skabe mere nuancerede og dynamiske perspektiver på og diskussioner om intersektioner og marginalisering.

Neuroqueer Theory

Foruden at have haft en central rolle i udviklingen af begreberne om neurodiversitetsparadigmet har Walker bidraget til formuleringen af *Neuroqueer Theory*. Som betegnelsen afslører, er Neuroqueer Theory udarbejdet som en udvidelse af Queer Theory, der indbefatter neuronormativitet i tillæg til heteronormativitet. Neuroqueer Theory omhandler altså queering af både neuronormativitet og heteronormativitet: *neuroqueering as the practice of queering (subverting, defying, disrupting, liberating oneself from) neuronormativity and heteronormativity simultaneously* (Walker, 2021: 160). Neuronormativitet beskrives som de dominerende neurokognitive normer eller med Walkers egne ord: *... the local dominant cultures current prevailing images of how a so-called "normal" person with a so-called "normal" mind thinks and looks and behaves* (Walker, 2021: 57). Desuden er Walker også optaget af, hvordan disse former for normativitet spiller sammen, og hvordan queering af den ene flyder over i eller påvirker den anden.

For at skabe en generel konsensus om, hvad Neuroqueer Theory er, opstiller Walker en slags guide til at gøre konceptet mere håndgribeligt (Walker, 2021: 161). Disse skal ikke forstås som en fastlåst, autoritativ definition, da en sådan ville være i modstrid med selve konceptet. I grove træk beskriver Walkers guide, at en neuroqueer praksis indebærer en bevidsthed om neuro- og heteronormativitet, og hvordan disse indgår i samspil; aktiv kropslig og neurokognitiv queering for at transformere sociale og kulturelle normer (Walker, 2021: 162). Desuden fremhæver Walker, at Neuroqueer Theory *radically departs from essentialist identity politics and seeks to transcend the constraints of neuroessentialism* (Walker, 2021: 175). Neuroessentialisme henviser til, primært, skellet mellem *neurodivergent* og *neurotypisk*, hvor disse forstås som et binært par i modsætning til hinanden, og hvor det antages, at alle mennesker, fra fødslen, tilhører én af disse kategorier. Begrebet neurotypisk henviser ofte til den "normale" måde at tænke og agere på, som, ifølge Walker, er social konstrueret og netop ikke iboende kvaliteter ved mennesker (Walker, 2021: 172). Neuroqueer Theory afviser en sådan neuroessentialisme, da dette er en forhindring for *the*

realization of the infinite range of neurocognitive possibilities, and to the realization of our full potentials for intentional creative queering of our minds (Walker, 2021: 172).

Analyse

Jeg er altså ikke bare doven

Dette afsnit undersøger, hvordan informanterne beskriver deres erfaringer med diagnosticering og mere specifikt ADHD-diagnosen. Informanterne benytter forskellige strategier til at fortolke sine erfaringer og formidle til omverden. Et helt central nøgleord i empirien er *dovenskab*, og nedenstående citat er eksemplarisk for den måde, det bruges:

...jeg er ikke doven, det er bare mit hoved. (Bilag 2: 637).

Efter at have modtaget diagnosen, ADHD, beskriver begge informanter, at denne har åbnet op for nye perspektiver og måder at forstå sig selv på. Adfærd, som de tidligere er blevet kritiseret for af omgivelserne såvel som dem selv, kan med diagnosen begrundes og legitimeres på en ny måde.

Og i lang tid så så jeg det som dovenskab, men så var det, at jeg... At jeg så de her videoer, som netop snakkede om, at det var faktisk en del af ADHD. (Bilag 3: 76).

Diagnosen skaber en form for distance mellem dem selv og de elementer af deres adfærd, som før er blevet italesat og fortolket som personlige fejl. Karoline fortæller, at denne distancering har været særligt afgørende for hendes sociale relationer, idet hun har gjort brug af patologiske termer til at kommunikere sine udfordringer til eksempelvis sine forældre. Hun opremser nogle af de ”fejl” ved hende, som har dannet grundlag for konflikter i relationen, og som hun er blevet kritiseret for:

[Mine forældre] har været mest vokale omkring mine fejl. Og hvordan jeg er ustruktureret, og hvordan jeg er rodet og (...) ikke tager hensyn til mennesker. Jeg skal tage mig sammen og have styr på mine ting, altså lade være at miste mine ting hele tiden. (Bilag 3: 193).

Karoline benævner selv disse kvaliteter som ”mine fejl”, og de efterfølgende formuleringer understreger, at det netop forstås som personlige fejl; negative egenskaber som tillægges hendes personlighed. Desuden fremstår også et individuelt ansvar for at ændre på disse. Udfordringer med eksempelvis strukturering opfattes altså både som personlige fejl men også som intentionel adfærd. Karoline har haft et ønske om at indgå i dialog med forældrene og tilbyde dem den nye forståelsesramme, som har givet hende selv et nyt perspektiv på konflikterne. Derfor benytter hun patologiske termer og forskning inden for det patologiske paradigme som belæg. Ved at henvise til konkrete forskningsartikler om kvinder med ADHD til at formidle legitimiteten i hendes udfordringer, placerer Karoline sig som medlem af netop denne kategori (kvinde med ADHD).

Herigennem bliver ”fejlene” distanceret fra individet og fra at være personlige mangler til i stedet at være symptomer på en neurokognitiv afvigelse, som dermed ikke er intentionel. Dette kan ses som en strategisk brug af essentialisme. Ved at reducere sig selv til kvinde med ADHD flyttes fokus til diagnosen og fremhæver, at det ikke er isolerede udfordringer, som knytter sig til Karoline, men det er noget, som opleves af flere mennesker. Ydermere er det interessant, at det netop er kvinder, der fremhæves og ikke blot mennesker med ADHD, da dette implicit påpeger, at Karolines ”fejl” ikke blot afviger fra generelle normer om adfærd men særligt normer om kvinders adfærd; både neuro- og heteronormativitet er på spil. Som eksempel fremhæver Karoline, at *det er mere normalt for kvinder at have den type [af ADHD], der bare sidder og dagdrømmer og har svært ved at koncentrere os* (Bilag 3: 365).

Foruden denne strategiske brug af essentialisme samt det patologiske paradigme til formidling, benytter informanterne også disse strategier til at forstå dem selv. Eksterne vurderinger af adfærd internaliseres af informanterne og former deres opfattelser af dem selv. For begge informanter har diagnosen været et redskab til at legitimere, forklare og forstå deres erfaringer, men dette er ikke ensbetydende med, at de har kunne fralægge sig de internaliserede vurderinger:

Stadigvæk lider under ideen om, at jeg nok bare er doven, selv om nu har jeg vitterlig en diagnose, som fortæller mig, at du er ikke doven. Din hjerne fungerer bare anderledes. (Bilag 2: 422-424).

Selvom der synes at være mange fordele ved det patologiske paradigme samt strategisk essentialisme som redskaber, er der altså også begrænsninger herved. Selvom diagnosen tilbyder nye forklaringer, fastholdes de negative konnotationer ved at betegne adfærd gennem symptomer og mangler – adfærden kan legitimeres og forklares men er altså stadig uønsket. Desuden opretholdes dikotomien mellem norm og afvigelse. Ovenstående citat afspejler, at neuronormativitet stadig dominerer med en forestilling om en ’normal’ og en ’anderledes’ hjerne.

Delkonklusion

Informanterne bruger begrebsapparatet fra det patologiske paradigme samt strategisk essentialisme til at forklare, legitimere og forstå dem selv. Diagnosen og dertilhørende symptomer benyttes aktivt af begge informanter i forskellige kontekster til at skabe en distance mellem dem selv og deres ”fejl”. Gennem disse forståelsesrammer bliver afvigende adfærd mere acceptabel, men samtidig opretholdes neuronormativitet og skellet mellem norm og afvigelse.

Hvem gør inklusionsarbejdet på RUC?

Dette analyseafsnit undersøger informanternes erfaringer med RUC – både institutionen og studiemiljøet – og hvordan de, som neurodivergente, oplever det at være studerende. Begge informanter fremhæver deres tid som studerende ved RUC som særligt positiv. Om institutionen i sig selv fremhæves, at universitet tilbyder fleksibel studieplanlægning, som de enten selv har erfaringer med eller har kendskab til andre, som har gjort brug af. Dog bliver det tydeligt i empirien, at det administrative og strukturelle arbejde for fleksibilitet og inklusion opleves begrænset hertil. Informanterne har meget lidt kendskab til, hvilke støttemuligheder RUC tilbyder – både generelt men mere specifikt for studerende med 'funktionsnedsættelser' (jf. intra.ruc.dk) – hvem de er til for, og hvordan de kan bruges.

Empirien peger på et behov for at synliggøre sådanne muligheder såvel som forskellige måder at være studerende på, da manglende repræsentation kan afholde studerende fra at efterspørge støtte:

Fordi det, at det ikke bliver italesat gør, at så, altså, så ser man bare, hvad normen er ud fra (...) ens medstuderende og så, ja, der er ikke rigtig synlighed omkring at... Også fordi måske at folk, andre folk med ADHD også har tendens til at komme, altså på en eller anden måde skjule det, fordi det ikke er så velset, så det, det. Altså der, der mangler bare en eller anden form for sådan genkendelighed. Og ja, sådan repræsentation på en eller anden måde. (Bilag 2: 660-667).

Mikkel har svært ved at genkende sig selv i de måder at studere på, som han observerer blandt sine medstuderende. Han beskriver en oplevelse af en bestemt norm for, hvad en studerende er og gør, som han ikke kan genkende sig selv i. Den manglende synlighed fra RUC omkring neurodiversitet og andre former for diversitet er med til at styrke og fastholde en snæver norm, som kan virke ekskluderende for studerende, som oplever udfordringer med at efterleve denne. I lighed med dette beskriver Karoline, at hun ikke kan studere på samme måde, som hun oplever, at personer i hendes omgangskreds gør (Bilag 3: 478). Begge informanter giver udtryk for en normativ forestilling om studerende, som de ikke kan leve op til. Den manglende synlighed fra universitetet omkring støttetilbud og variationer i det at være studerende, opleves som en barriere for at opsøge støtte, ligesom det er med til at opretholde bestemte normer og dermed forstærke informanternes følelser af utilstrækkelighed. Karoline fik problemer med at møde op til undervisningen, fordi hun "passede ikke ind", og det fik hende til "at føle mig endnu mere uduelig" (Bilag 3: 945). Begge informanter udtrykker altså, at det er svært for dem at identificere sig selv som studerende ud fra den norm, de observerer, og dette ydermere kan føre til, at de skjuler deres udfordringer og eksempelvis bliver væk fra undervisning. Derfor er det også svært at skulle opsøge

hjælp, når det ikke er tydeligt, at hjælpen eksisterer, og at man skal 'afsløre' sin utilstrækkelighed for at få adgang til hjælp.

Herudover er det primært sociale faktorer som studiemiljø og det problemorienterede projektarbejde, der beskrives som særligt vigtigt for informanternes positive oplevelse ved RUC. Det er disse faktorer, der muliggør både fordybelse i studiet såvel som inklusion i sociale fællesskaber. Det problemorienterede projektarbejde fremhæves af begge informanter som den del af deres uddannelse, der er mest udbytterigt. Gennem projektarbejdet kan de bedre huske og forstå den teoretisk funderede viden fra kurserne, da anvendelsen bliver tydelig. Det er også her, hvor de kan tage ejerskab over deres egen læring og udnytte de måder, de bedst lærer på.

Karoline understreger, at noget af det vigtigste for hendes positive erfaring med at studere på RUC har været indsatser fra andre studerende frem for universitetet:

Og det er ikke kun institutionen, det er også menneskerne, der er derude. Det er, hvad hedder det, de studerende, som, som selv som tutorer og som frivillige, der, der investerer rigtig meget i (...) gode sociale miljø... (Bilag 3: 1704)

Personalet og strukturerne på RUC træder i baggrunden i empirien, i stedet er det de studerende, der er afgørende for studieliv og trivsel. I gruppearbejdet er der mulighed for at gå i dialog med sine medstuderende om styrker og svagheder, hvilket inviterer til et positivt og produktivt blik på diversitet i lighed med det, som neurodiversitetsparadigmet præsenterer. I denne forbindelse fremhæver Karoline, at hun tog en international uddannelse:

Jeg tog den internationale uddannelse, så man havde bare folk der... Automatisk opførte sig på forskellige måder, og som havde forskellige sociale, hvad hedder det, normer. Fordi de kom fra forskellige kulturer, fra forskellige steder. Der var ikke én norm, der eksisterede. Der var langt mere tryghed i, at du kunne være, øh, som du var. Så mange forskellige perspektiver. Det var super nice. (Bilag 3: 1028-1032)

Dette kan ses som et konkret eksempel på noget af det, informanterne efterspørger, nemlig en opmærksomhed på diversitet som styrke og en accept af forskellighed. Det er også et sådan perspektiv på diversitet, både neurodiversitetsparadigmet og intersektionel teori kan bidrage til, hvor forskelligheder anerkendes og rummes men ikke forhindrer fællesskab. Derfor kan RUC med fordel se nærmere på det arbejde, de studerende – og særligt de internationale studerende – gør for inklusion og diversitet.

Delkonklusion

Informanterne oplever, at der mangler synlighed om støttetilbud fra institutionen, og at denne desuden er med til at opretholde en snæver norm for, hvad det vil sige at være studerende. De efterspørger mere fokus på diversitet og støttemuligheder. Hovedparten af de positive erfaringer, informanterne har, med RUC, bunder i sociale relationer og studiemiljø formet af de studerende selv, hvor der er rum for forskellighed og positive perspektiver på diversitet. Disse miljøer, særligt de internationale linjer, er oplagt for RUC at undersøge nærmere og lade sig inspirere af til fremtidige indsatser for inklusion.

ADHD og handicap

I denne afsluttende del af analysen vil jeg undersøge, hvordan informanterne forhandler og udfordrer konventionelle opfattelser af ADHD. Som tidligere beskrevet benytter begge informanter det patologiske paradigme til at fortolke og legitimere deres udfordringer blandt andet ved at identificere disse som symptomer. Andre perspektiver fremgår dog også, hvor informanterne aktivt udfordrer bestemte forestillinger om ADHD. Dette bliver særligt tydeligt, når de reflekterer over, hvorvidt de oplever deres ADHD som et handicap. Både Mikkel og Karoline er afvisende over for at betegne deres ADHD som et handicap. Mikkel fortæller eksempelvis, at diagnosen, for ham, faktisk er ”næsten det omvendte af et handicap” (Bilag 2: 223). Dette fremstår dog som endnu et udtryk for en strategisk essentialisme, da det netop er, fordi diagnosen giver adgang til at få hjælp, at han oplever det i kontrast til et handicap. Ved at tolke sine udfordringer som symptomer bliver disse håndterbare og håndgribelige og kan deraf fremstå som mindre forhindringer. Denne skepsis over for at identificere sig selv som handicappet kan bunde i sociale konstruktioner og diskurser, hvor handicap primært har negative konnotationer. En sådan opfattelse af handicap fremstår i modstrid med Mikkels opfattelse af sin ADHD:

... det er næsten lidt som at man på den ene side er ret svækket, men på den anden side har man også lidt nogle superkræfter (...) [Tik Tok har gjort] at det, det er blevet mere sådan allrounded, at det kun er... Hæmmende. Og der er ikke kun fokus på din, på de negative aspekter af det. (Bilag 2: 223-247).

Ligesom Mikkel understreger positive aspekter ved ADHD, fremhæver Karoline også fordelene ved sine neurokognitive funktioner:

... Min hjerne er rigtig dygtig til at, til at forbinde ting og se, hvordan de kan hænge sammen, og hvordan det ene påvirker det andet og... Det, det synes jeg er super

nice. Så selv om med alle de der nederen ting så, jeg ville ikke være foruden min ADHD. Fordi jeg synes der er rigtig mange... Dejlige ting også ved det, som jeg godt kan li. (Bilag 3: 693-714).

Det er vigtigt for informanterne at have et nuanceret perspektiv på ADHD, som kan rumme både negative og positive aspekter heraf. De fremhæver styrkerne ved 'deres hjerner' frem for udelukkende at fokusere på udfordringerne. Dette kan ses som en måde at transformere ADHD fra noget helt og aldeles negativt til noget mere neutralt; fra en psykiatrisk lidelse centreret omkring mangler til en variant af neurokognitive funktioner. I denne forbindelse understreger begge informanter – på trods af deres skepsis over for brugen af ordet 'handicap' – at et eventuelt handicap opstår i mødet med samfundet. Karoline trækker eksplicit på termer fra neurodiversitetsparadigmet i sin beskrivelse af dette:

Så jeg kan godt se det til en vis grad, hvordan man kan se det som et handicap, men på samme tid så tror jeg også virkelig på at, at netop, at samfundet den er, er bygget op af og bygget op til neurotypiske mennesker. (...) Det, i sidste ende er det jo ikke noget der er galt med min hjerne, det er igen bare at... At alting er struktureret til et andet menneske og til en anden måde at tænke på. (Bilag 3: 767-774).

Delkonklusion:

Informanterne forhandler aktivt, hvad det vil sige at være handicappet, og hvad ADHD er. De er afvisende over for at benytte selve ordet 'handicap' og søger en mere neutral måde at beskrive deres oplevelser på. Desuden beskriver de begge en opmærksomhed på, at ydre strukturer er afgørende for omfanget af oplevede udfordringer.

Diskussion

Informanterne reflekterer over adfærd som er acceptabel som studerende og i sociale kontekster, og dermed også hvilken adfærd der er uacceptabel. Karoline beskriver eksempelvis, at hun er særligt opmærksom på øjenkontakt. Det er nemlig noget, som kan være svært for hende, men hun stræber alligevel efter at leve op til de normer om øjenkontakt, hun har erfaret, eksisterer (Bilag 3: 1541). Mikkel fremhæver adfærd i en undervisningssituation, hvor han aktivt forsøger at sidde stille for at fremstå som 'en aktiv studerende' (Bilag 2: 260). Disse eksempler afspejler et fænomen, som mange neurodivergente mennesker kender alt for godt: nemlig *maskering*. Maskering kan sammenlignes med *passing*; altså at fremstå og opføre sig på bestemte måder for at passere inden for en given norm. For neurodivergente mennesker benyttes maskering ofte som en strategi til at skjule sin neurodivergens og fremstå neurotypisk, men det kan have negative konsekvenser eksempelvis for mentalt helbred (Walker, 2021). Informanternes stræben for at efterleve de normer, som eksplicit eller implicit opretholdes af institutionen, fremstår begrænsende for en mulig neuroqueer praksis. I tilfælde, hvor de bryder med normer, benyttes en strategisk essentialisme til at legitimere denne 'afvigende' adfærd. At reducere sig selv til en person med ADHD gør nogle bestemte afvigelser acceptable, men det er langt fra ensbetydende med, at informanterne kan være sig selv. Både essentialisme, maskering samt de formelle strukturer og krav, som et universitet opstiller er begrænsende for mulighederne for neuroqueering.

I denne forbindelse er det relevant at genbesøge fundamentet for neurodiversitetsparadigmet, hvor neurodiversitet forstås som en naturlig varians blandt mennesker. Denne forståelse afviser neuroessentialisme i form af det binære forhold mellem neurodivergent og neurotypisk, idet dikotomien af afvigelse og norm opretholdes: med andre ord neuronormativitet. Når informanterne primært navigerer ud fra en strategisk essentialisme eller maskerer for at passe ind, kan det ses som et eksempel herpå. På trods af identifikationen som neurodivergent og afvigende forsøger de at leve op til neurotypiske normer. Dette fastholder det hierarkiske forhold og idealiseringen af neurotypiske normer. Informanterne begrænses til at forstå sig selv gennem det binære par, og dermed begrænses deres muligheder for at udforske sig selv også. De balancerer konstant mellem at være neurodivergent og at ønske at fremstå neurotypisk, og det efterlader ikke meget rum for leg med adfærd og normer.

Universiteter, herunder RUC, spiller en afgørende rolle for de studerendes muligheder for at realisere dem selv og deres potentialer. Den snævre norm for, hvad det vil sige at være studerende, er begrænsende både for de studerendes udbytte af uddannelsen og for deres velvære. Derfor bør universiteterne lytte til neurodivergente studerendes erfaringer og inddrage disse i strategier for

inklusion, herunder støttetilbud som SPS. Herigennem kan støttetilbud og universitetets rammer tilpasses de studerendes behov. Ydermere kan de perspektiver, som neurodiversitetsparadigmet tilbyder, være med til at skabe mere rummelighed og en positiv tilgang til diversitet, som kan opmuntre de studerende til at eksperimentere med måder at studere, lære og formidle viden, således at de kan realisere deres potentialer. Dette begrænser sig ikke til neurodivergente studerende men bør ligeså inkludere andre minoriserede grupper, som kan opleve lignende udfordringer i mødet med universitetet. Hvis alle studerende skal kunne opnå deres fulde potentiale og udbytte af en universitetsuddannelse, bør RUC gøre en aktiv indsats for at skabe opmærksomhed om mangfoldige måder at være studerende samt formidle positive og produktive muligheder ved diversitet.

Konklusion

Projektet har undersøgt oplevelsen af mødet mellem neurodivergente studerende og et universitet, RUC, samt institutionens støttetilbud gennem interviews med to neurodivergente studerende. Med en teoretisk ramme formet af neurodiversitetsparadigmet, intersektionalitet og Neuroqueer Theory, peger analysen på, at der eksisterer relevante støttetilbud, men at disse langt fra er synlige nok til at studerende får kendskab til eller benyttet sig af tilbuddene. Det er en udfordring for mødet mellem institutionen og den neurodivergente studerende, at den studerende skal 'afsløre' en diagnose for at få adgang til hjælpen. Dette kan være svært for neurodivergente studerende, som allerede kæmper med tvivl og tanker om utilstrækkelige studieevner. Det patologiske paradigme spiller en afgørende rolle i mødet mellem institutionen og neurodivergente studerende, da en diagnose er adgangsgivende til støtte. Desuden benyttes det af de studerende til at forklare, forstå og legitimere deres udfordringer i studiet. Dermed fremstår strategisk essentialisme som et vigtigt værktøj for neurodivergentes navigation i universitetsinstitutionen, som dog fastholder de studerende i fastlåste kategorier og dermed forhindrer en neuroqueer praksis. De sociale aspekter af RUCs uddannelser, som studiemiljø og gruppearbejde, er afgørende for de studerendes oplevelse af inklusion og tryghed. Derfor kan universitetet med fordel inddrage erfaringer og praksisser fra disse miljøer i det fremtidige arbejde for inklusion. Det fremstår centralt, at RUC bør synliggøre både diversitet blandt studerende og de potentialer diversitet kan bidrage til institutionen samt støttetilbud til neurodivergente.

Litteraturliste

Arnold, L. (2020): *Autonomy, the Critical Journal of Interdisciplinary Autism Studies*. Autistic Community and the Neurodiversity Movement: Stories from the Frontline.

Brinkmann, S. & Kvale, S. (2015): *Kvalitative metoder. En grundbog*. 2. udgave. Hans Reitzels forlag.

Clouder, L. et.al (2020). *Neurodiversity in higher education: a narrative synthesis*. *High Educ* 80, 757–778. <https://doi.org/10.1007/s10734-020-00513-6>

Garland-Thomson, R. et.al (2018): *Manifestos for the future of critical disability studies* vol. 1, kap. 2: Critical Disability Studies: A Knowledge Manifesto (pp: 11-19).

Nielsen, M. (2021): *At navigere mellem systemer med en ADHD-diagnose*. VIVE.
<https://www.vive.dk/da/udgivelser/at-navigere-mellem-systemer-med-en-adhd-diagnose-17920/>

Sedgwick, J. A. (2018): *University students with attention deficit hyperactivity disorder (ADHD): a literature review*. College of Psychiatrists of Ireland. *Irish Journal of Psychological Medicine*, 35: 221-235. Cambridge University Press.

Seidel, K. (2020): *Neurodiversity.com: A Decade of Advocacy*. Autistic Community and the Neurodiversity Movement: Stories from the Frontline.

Strand, L. Rose (2017): *Charting Relations between Intersectionality Theory and the Neurodiversity Paradigm*. The Ohio State University.

Walker, N. (2021). *Neuroqueer Heresies: Notes on the Neurodiversity Paradigm, Autistic Empowerment, and Postnormal Possibilities*. Autonomous Press, LLC.

Zeldovich, L. (2021). *How history forgot the woman who defined autism*. Spectrum | Autism Research News.

Bilag

Bilag 1: Interviewguide

Bilag 2: Mikkels interview

Bilag 3: Karolines interview

Bilag 4: Formidlingsprodukt